J 62

Digitized by Google

J 62

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

„NAPREDAK" obrazovno društvo

NARODNI OBIČAJI

NA

OTOKU KORČULI.

I. MOREŠKA. II. DEBELI KRALJ.

119954

ZABILJEŽIO

VID VULETIĆ-VUKASOVIĆ.

Izdano podporom „Matice Hrvatske".

Sav prihod ove knjižice namienjen je za spomenik pjesniku Petru Kanaveloviću-Korčulaninu.

U ZAGREBU.

TISAK DIONIČKE TISKARE.

1891.

Digitized by Google

Preštampano iz »Vienca« god. 1890. br. 46., 47., 49.

Digitized by Google

SLAVNOJ USPOMENI

HRVATSKOGA PJESNIKA

PETRA KANAVELOVIĆA-KORČULANINA

NAKON DVIJESTA LJETA

ZA GOD NJEGOVA PREMINUĆA

POSVEĆUJE

SKROMNI SPISATELJ.

Digitized by Google

Digitized by Google

I. Moreška.

Dne 29. srpnja slavi se najsvečanije u gradu Korčuli praznik sv. Todora, gradjanskoga zaštitnika, biva parca. U oči se parca za rana naresi onaj drevni grad trepeljikama i sagovima, a po ladjama se razviju mnogobrojne zastave i stježići. Uz to se iznese posred one divne i drevne Markove crkve raka Kristova mučenika Todora, a neizbrojni narod vrvi na zavjet oko rake, da cjeluje moći Božjega ugodnika. Tu na slavi na Markovijem pločama (plokati), trepere povijene zastave, što su ih negda radosno unakrst svijeta vile naše bogate korablje.

Korčulanska je crkva na glasu, pa mi ovdje nije na umu, da pišem, kako se u njoj divno slavi slava Božja, a samo mi je spomenuti, kako se završuje taj narodni sbor poslije podne istoga dana. Iza krasne litije udara pred crkvom do kasna gradjanska glazba, pa onda istom počinje *moreška*. Pred gradom je, prama južnijem vratima, kod *rotonde*[1]), ogroman *palak*[2].) Tu se moreška igra pod oružjem.

Debeli kralj i moreška najznamenitije su tradicijone igre na otoku Korčuli, pa eto i sada omladina oduševljeno stupa za slavnijem stopama svojijeh predja, te gotovo

[1]) Rotonda t. j. okruglo mjesto. Tu je zeljasica i ribarište, pa se skuplja osobito narod na *rotondu*. [2]) Prizorište.

Digitized by Google

svake godine gradjani igraju moresku, a seljani u Žrnovu i u Pupnatu „Debeloga kralja“ ili *moštru*. Ove nas dvije igre sjećaju viteškog doba, u koje je Korčula daleko slovila pred svijetom poradi krasnijeh uspomena i prastarijeh običaja. Ove nam igre dozivlju u pamet borbu različitijeh srednjovjekih aventurista protiv barbara, a napose protiv Afričana, koji su bili strašni gusari na sinjem moru, te su robili i palili sela i gradove. Igra je bez sumnje španjolskoga porijekla, a neka su lica u njoj *musulmanska*, a to nam je poznato, da su se Španjolci mnogo borili protiv Mavra za slobodu. U ovoj je igri zgoda prosta, ali veoma slikovita. *Moro*, kralj crnački, hoće da predobije liepu djevojku, *robinjicu bulu*. Bula je zaljubljena u „bieloga kralja“, koji je brani, pa se s toga dijeli mejdan . . . — Dva su kralja sjajno i slikovito, po istočnu, obučena, a još bolje mladjahna bula, pa tako i vitezovi. Svaki vojnik ima mač u desnici, pa i u lievoj ruci. — Evo ovako je u glavnom razdijeljena spomenuta igra: — *Moreškanti* dolaze pod barjakom, biva pod *crnijem* i *bielijem*,[3]), a to u dvije vrste, ali bijeli ponešto zaostaju kao u zasjedi kod *palka*, a tako i mori. — — Igra je razdijeljena na *figure*, a te *figure* nose različita imena. Najzadnja je osobito znamenita, jer nam očituje, odakle je postala moreška. Ta se figura zove *španjoleta*, a sada se više ne igra. — Evo kako se razvija spomenuta igra: Najprije ulazi na srijedu *moro* (crni kralj) s vezanom bulom, te je osorno gleda, a ona se tuži, i jadikuje, pa ovako nariče prama moru:

»Ostav' me se, . . . molbe tvoje
neplodne su cić razloga,
jer liposti ove moje
ljubi drugi, a ja drugoga« itd.

---

[3]) Tako se zove, ali je *crven*, a na njem polumjesec i zvijezda. —

Digitized by Google

Na to se raspali moro, pa viče i prijeti . . . Uz to brže pješe na znak bieli, pa crni, te se redjaju, a Otmanović viče:

»Otmanović straha nema!»

Bijeli mu prihvaća:

»Brez poštenja i brez časti,
ne uzdaj se u desnicu,
na izdaju htio si ukrasti
mučeć moju virenicu?« itd.

Ovdje slijedi prepiranje izmedju *bijeloga i mora,* pa kad su se izredali govori, veli bula, ali u sebi:

»Arapine, smjenje opako!«

Tada prihvaća bijeli:

»Da mi nije za u krv tvoju,
hudi, grdni Arapine,
opoganit sablju moju,
ponizit se s mo'e visine,
činio bi, da od tebe
ne nadje se već spomene« itd.

Na to će Otmanović:

»Nije srčbe od potrebe,
Osmanine, slišaj mene: —
nije razlike od moje krune« itd.

Teška je raspra izmedju bijeloga i mora, a na to će bula u strahu:

»Nemoj, nemoj ti, Osmane,
stavljati se na prigodu,
za skratiti tvoje dane,
što bilo bi za mû nezgodu« itd.

Slijedi sada razgovor sve trojice, a bieli će na buline besjede:

»Na oružje, družbo ostala,
pram Arapu njoj mrzeću« itd.

Posljednji će moro: —

»S dobre volje, o viteže,
za steć vilu, boj ću biti.«

Na to u ljubovnome poletu obadva govore, te onda krstaju mačeve u znak mejdana.

Digitized by Google

Nastaje kao *časovito primirje,* pa u znak *poziva* (sfide) bijeli pokleknjuje prvi i drugi put, pa onda izlazi. Poziv je udarac uz dva maća. — Sad glazba udara prostu ariju. — Uz to vitezovi stupaju na poprište sve po dva, jedan moro, pa bijeli, pa se tako množi broj i kolo se veća. Tu dolazi udarac (kolap) odozdo gore.

U drugom je okretaju podpun broj vojaka, a kod crnoga je barjaka bula. Ova *figura* dospijeva, pošto udare oružjem, pa se moreškanti šeću izmjenice, te nastaje kratka stanka.

Po tom se udara drugi komad, *rujer.* Tu se pustimice udara mačevima, mač o mač, pa krstimice navaljuju mori. Tako se kreću naprijed, a dok dodju do svoga mjesta, tada udare osamnaest udara, pa se zaviče *paf* i igra prestaje, kako se i započela.

U trećoj je figuri udaranje *moreška,* a to je igranje vitlanjem oružja. Ovdje crni srću na dvor i unutra. Vitlaju se u kolu koncentrično, te nastaje tu žestoko frcanje iskara. — Svršuje se igra kao obično s lozinkom *paf,* a iza toga se moreškanti šeću.

Četvrta je figura *finta.* Tu se udara uz viku *paf* i mori žestoko nasrću, zatim slijedi udaranje za obranu, a bijeli u oduševljenju oskakuju, kao da ih podižeš u vis. Uz to nastaje tišina, kao da je *primirje.*

Peta je figura *moro in dentro* (moro unutra). A i ta figura nastaje uz obično *paf.* Vojaci se izmjenjuju, sad unutra, sad na dvor. Tu biva teško upadanje i navaljivanje. Svršuje se figura uz obični poklik.

Šesta je figura *paripie.* Ovdje nastaje sječa, pa primirje, a to je ono uvrstano šetanje. Po tomu se uz uzklik *paf* užešća borba, te se mori bore kao ljute zvijeri; udaraju i nasrću klečimice i krstimice, a bijeli im odvraćaju svedjer klečimice. Opet nastaje promjena i šetanje uz

Digitized by Google

poznatu lozinku. Ovdje zbori bula (mjesto pred *španjoletom*), pa moro, a prihvaća bijeli.

Sedma je figura *križ*, a slična je drugoj i završuje se sječom. Nastaje primirje kao obično uz ono *paf*.

Osma je figura poznata *španjoleta*. Ova je figura razdijeljena u tri omanje i devet ovećih, a igra se naokolo hitrijim uzdizanjem oružja.

Deveta je *rugjer de forivia*. Tu je udaranje oružja, pa mori kleče, a bijeli slavodobitni nad njima drže oružje kao trofej, zapleteno jedno drugomu odozgo. Napokon će ovako bijeli:

»Izgubio si, izgubio,
Arapine, sve tvoe dike« itd.

Sad zvekeću, polažu i bacaju oružje mori, a bula oslobodjena i otkovana oduševljeno i zahvalno govori:

»Draga dušo, srce moje,
za kim mladost moja vene,
primi za dar vire tvoje,
primi za dar virnu mene.«

A bijeli će završiti:

»A ovi cjelov neka bude
mila utjeha za moe trude«

Po tom će moreškanti u dva reda uz *„hura“*, a glazba zasvira. Narod pod barjacima odlazi, a moreškanti se kreću junačkijem korakom, s jedne strane mori, s druge bijeli, a bula će veselo i slavodobitno uz kralja bijeloga.

Kaže se, da je ova igra prenesena iz Spljeta u XVIII. stoljeću na Korčulu od popa Luke Ferro; ali tu nema nikakve istinite podloge, no je po svoj prilici s Korčule uvedena u Spljet, gdje se nije mogla nigda da navrne kao na Korčuli, jer su je Korčulani igrali i u Carigradu pred vezirima, pa i pred samim carem. Ovdje je ova junačka igra (koju se je dostojao da gleda od početka do kraja i sam naš viteški kralj i car Franjo Josip I., a to na

Digitized by Google

Digitized by Google

Prizor iz „Moreške“

Digitized by Google

Korčuli god. 1875.) orisana u glavnim potezima, a to, da se upozna njezina znamenitost i srednjovječni karakter.

Moreška.

Bula, Moro, Otmanović i Osman.

BULA.

Ostav' me se . . . molbe tvoje
neplodne su cić razloga,
jer liposti ove moje
ljubi drugi, a ja drugoga.
Sladki Osmane, brate mili,
da bi vidio sada, kako
tužno srce moje cvili
radi tebe, dobro svako!
Moja misa' svakolika,
ti si pokoj moj najveći,
ti mâ utjeha, ti mâ dika
u sadašnjoj toj nesreći.
S'vim da gvoždje prem nemilo
okolilo 'e ruke moje,
srce moje u tvoê krilo,
a tvoje je u krilo moje.

Slobodom se dičit dragom
sužnjâ ovako ja ne mogu,
al' s ljubavi tvojom blagom
dičit ću se po razlogu,
nosit ću te u srce moje,
dokle budem obdisati . . .

MORO.

Već pristani, o gospoje,
tužbe tvoje naricati.
Dosta si se iztužila,
al' na svrhu sad odluči
biti draga moja vila,
buduć da si u mojoj ruci.
Nek te dodje sad oteti
tvoj primili, tvoj hrabreni,
dragi uzrok tvoê pameti,
sad iz snažne ruke meni.
Velika je muka moja
čut gdi moga protivnika
prid moê oči lipost tvoja
zove, da je svoja dika.
Ah, za ljubav, kû ti ja nosim,
draga vilo, srce moje,
sve ovo trpim, sve podnosim
rad liposti mile tvoje.

BULA.

Kad sam tebi tako mila,
jednu milost dat ne stidi . . .

MORO.

Sve, što hoćeš, draga vila,
brez obzira zapovidi.

Digitized by Google

BULA.

Kad dostojnu te milosti
ti me hoćeš učiniti,
da pristanu moê žalosti,
pristani me već ljubiti.

Jer mi veću muku daje
ljubav tvoja, men' nemila,
neg' veruga već koja je
ruke moje umorila . . .

MORO.

Sve se nadah, ajmeh muke,
čut ne ovo, ah, nemila,
buduć da si u moje ruke,
tu si milost imat htila?
Ostavit te ne, ne, ne ću,
ni ne ljubit ne, ne mogu,
neizmirnu dakle tvoju
ljubim lipost po razlogu.

Pitaj dakle sve, što hoćeš,
još kraljestvo oca moga,
sve od mene uhvat možeš,
draga vilo, osim toga.
Nemoj dakle srce tvoje
tvrdo imat meni prema . . .
Al' što bi? Kâ vojska ovo je?
(Dodje bieli s vojskom.)

OTMAN.

Otmanović straha nema!

BIELI.

Brez poštenja i brez časti
ne uzdaj se u desnicu,
na izdaju htio si ukrasti
Mučeć moju virenicu?

Gdi je viteško tvoê poštenje,
gdi je hrabreno tvoê junaštvo,
kako opaki imô si smenje,
postavit je u sužanjstvo?

BIELI.

Spomeni se, da se dilim
s vojskom mojom s dvora moga,
za steć vilu, kû u tvoîm krilim
vidim sužnju bez razloga.

Nu 'e povrati i pravo je,
Arapine, meni sada!

MORO.

Ustrpljenstvo daje moje
srce u tebi, al' ne nada.
Cieniš, da ću 'e povratiti
u tvoê ruke? ja nikako;
pr'ja ću glavu izgubiti.

BULA.

(Arapine, smenje opako).

Digitized by Google

BIELI.

Da mi nije za u krv tvoju,
hudi, grdni Arapine,
opoganit sablju moju,
ponižit se s moê visine,
činio bih, da od tebe
ne nadje se već spomene

OTMAN.

Nije srčbe od potrebe,
Osmanine, slišaj mene:
N'je razlike od moje krune
s otom tvojom, kâ te resi,
obje jesu dike pune,
ja car jesam, ti car jesi.

BIELI.

Pored mojom krunu tvoju
smiš postavit, grdni Arape?
Mene s tobom kî ti u boju
mnokrat uzom noge zape?
Mene, koji svitom vlada,
nikogar se koji ne bojim,
od istoka do zapada
poklon svita koji dostojim?

MORO.

Ah, ne mogu već trpiti
Osmanine, smenje tvoje,
Padi dakle . . .

BIELI.

. . . . . Sad braniti
veličanstvo hod'te moje.

BULA.

Nemoj, nemoj, ti Osmane,
stavljati se na prigodu,
za skratiti tvoje dane,
što bilo b' za mû nezgodu.

Digitized by Google

Za da dakle već pristanu
vaše srčbe ljute toli,
ja ću smrtnu primit ranu
britka mača, gorke boli.

MORO.

Utaži se, draga vilo,
ne će istina biti viku,
ne bih mogao mrtvu u krilo
vidit tebe moju diku.

BULA.

Ti me dakle njemu vrati,
kadar smrt te trudi moja,
jer mi s tobom dni trajati
najgora je mâ nevoja.
Jer prije bih smrt obrala,
neg' tvû ljubav, kû ja ne ću . .

119954

BIELI.

Na oružje, družbo ostala,
Pram Arapu njoj mrzeću! . . .
Da poštenje vidiš moje
ko' veliko carstvo daje,
sad viteze skupi tvoje,
trpeć trudne rati vaje.

MORO.

S dobre volje, o viteže,
za steć vilu, boj ću biti . . .
(zajedno)
Vila, kâ mi srce steže,
oganj mili plemeniti
s dobre volje, o viteže,
pripravan sam za dobiti

Prije španjolete pristupi bula i reče:

Čin'te veće, da pristanu,
o vitezi, vaše rati,
kê mi u srcu čine ranu,
a iz oč'ju krv livati.

Digitized by Google

MORO.

Dočim godir moje ruke
moć uzbudem snažno vladat,
njem' ću veće davat muke,
prie neg tebe, vilo, pridat. —

BIELI.

Al' porazom, al' sužanjstvom
štete tebi hoće biti,
silom mojom i hrabrenstvom
hoćeš mi je povratiti.

Ovdje se biju još snažnije.

BIELI.

Izgubio si, izgubio,
Arapine, sve tvoê dike,
a sad si se podložio
bit mi sužanj po sve vike.

MORO.

Ovo oružje moje bojno,
koje ruke mo'e prite̊že,
pridajem ti dobrovoljno
s tvojom bulom, o viteže!

BULA.

Draga dušo, srce moje,
za kim mladost moja vene,
primi za dar vire tvoje,
primi za dar virnu mene.

BIELI.

A ovi cjelov neka bude
mila utjeha za mo'e trude.

* * *

— Morešku je sastavio pisac osrednje ruke, ali je na Korčuli postala u toliko vremena narodnom umotvorinom, te je mnogi znadu na izust kao narodnu pjesmu, pa je odavna svojina narodna. Ima i talijanski prijevod ove

Digitized by Google

igre, a nastao je prije nekoliko godina. Za taj prijevod niko i ne mari, a narod gotovo i ne zna za nj, pa se nije do sada ni u zbor uveo.

II. Debeli kralj.

Selo je Zrnovo daleko od grada Korčule dobra pô sata.

Dnevimice na *svjećnicu* posred sela, na *Barini*, navrvi toliko naroda, da nije ondje ni mjesta, a dosta se svjetine popne i na stabre.

Prije nijesmo vidjali toga narodnoga zbora (godine 1881. bilo je prošlo trideset i dvije godine, što se u Zrnovu nije igrala ova igra), te smo žudjeli, da vidimo debeloga kralja. Nekako se utiskamo, ali kad nas opazi kraljev *ofical*, odmah nas uljudno dovede do presvijetle krune. Po običaju poklonimo mu se, a *debeli kralj* svima prihvati lijepo i skladno. Po svem tom svako je mogao kazati, da je barem *čovjek ustavan*, pa ni pô jada! — Sjedio je na ovdašnjem stôcu, a samo se je odlikovao od ostalih podanika srebrnim štapom i ćilimom (sagom) pod nogama. Još je uz kralja bila golema krošnja, a u krošnji *sirnica* (korčulanska slatkarija poput *pince*). Nad tom sirnicom bili su nekakvi uresi, kao da su kruna.

U samo prije podne zasvira glumac u mješnicu, a uz to eto ti posred gumna s mačevima i sabljama u desnici jedanaest kraljevih vojnika. Okretali su se koja dva časka po gumnu, pa će onda prvi satnik položiti nožnicu pred kraljeve noge, a za njim i ostala družina. — U selu je Pupnatu družina obučena po starobosansku, a ovdje u Žrnovu te godine, žalibože, nije bilo toga, a to s puste štednje.

U samo podne započne mačevanje ili moštra, a vodi satnik (starac od sedamdeset i tri godine), te će tako naokolo nekoliko puta s mačem u desnici. Kad ogleda četu, stane nasred gumna, pa će se mačevati s jednim *oficalom*.

Digitized by Google

Nakon malo položi sva družina šiljimice mačeve nasred gumna, i to sve redom dva po dva, dok eto ti *trofeja* unakrst. Tako se okrene ta *kumpanija* nekoliko puta bez mačeva, pa ti onda skoči kao na juriš i prihiti mačeve, a pazi na satnika.

Zatim će pružiti mačeve jedan do drugoga, pa će svaki prihvatiti mač svoga druga za gô šiljak u golu ruku i tako će izvesti zatvoreno kolo, a kolo se nekoliko puta različito okrene. — Mučno je i donekle nespretno, da se točno opiše svako okretanje, ali ipak treba kazati, da se okrenu na trideset i osam različitih načina: tu se prolazi ispod mačeva, preko mačeva, pa se mačevi meću jednomu na glavu, a drugomu na ramena, te ne puštaju mača iz ruke, a sad bi napokon spleli i jaram od mačeva baš kao *kaudinski*.

Kad polažu mačeve jednomu na glavu i na ramena, drže svedjer drugov šiljak u ruci, a satnik onda ispusti drugov šiljak, pa obleti oko zbijene čete mačem u ruci, te njime udari po ostalijem unakrst metnutijem mačevima, a zatim se drug, kojemu su bili mačevi na glavi ili na ramenima, slegne i izvuče ispod toga jarma. Tako se odmota taj čvor i prosuče *restica* (vrsta). — Da, ovo ti je bio u jednu besjedu ples pod oružjem, ili po njihovu *moštra*. Najednom skoči *alfir*, pa pograbi s visoka stupa kod gumna barjak (zastavu), što ga je čuvao oružan vojnik.

Kad upane *alfir* u četu, onda eto ti pod barjak iz naroda dobre oružane družine, te se pridruži s onom jedanaestericom *kolundžija* (kolovodja). — Po pedeset i dva druga razdijeli se na dvije vrste, pa otvori ulicu, po vojničku *spalier*, od kraljeve stolice prama jarmu, gdje je bio dognan vô. Jaram je kao kakva zagrada za konja u konjušnici, i to sprijeda dvije sohe, a na njima treća, da bi se na nju lašnje naslonio govedji vrat. Živo bude uvedeno u jaram, a *vojvoda zalati* desnicu do ramena, te

Digitized by Google

uzme brešakinju *kordu* (palošinu), u kojoj su do dva kilograma dobre mjere. Satnik mu odmjeri, kuda će sjeći, a on će onda kralju s kordom u desnici, pa mu se ničice pokloni i zapita dopust, a vedri će kralj milostivo: „Neka Bog uzmnoži tvoju desnicu!“ — Ovako će do tri puta.

Vojvoda se, vas u bielu kao labud, prošeće s kordom u desnici oko vola do tri puta, a trećijem će omjeriti i ljusnuti govedče po šiji. Živo i ne zamuče, a vojvoda mu još u dva puta odrubi glavu, pa će kralju s krvavom kordom u desnici: — „Presvijetla kruno, vjerno sam izvršio tvoje zapovijesti!“ — Kralj mu predade zlatnu kolajnu. — Eto pala govedja glava, a *tambirlinaš* (bubnjar) udara u bubanj, a četnici će *zaevivati* (početi nazdravljati), pa onda udri u *ćuruminke* (svirale), diple, piske, škrgutaonice (zvrčoke), zviške, pa u pravi metež, baš kao da su Barabi prebili goljene. — Vojvoda se pokazuje, ili diplomatički *predstavlja*, debelomu kralju, a nekolicina od te dobre čete prihvati odrubljenu glavu i govedju trupinu, pa ti to sve odvuku u kraljev *palac* (dvor).

Čini ti se, pa ako i nehote, da si negdje tamo u Valenciji ili gdjegod drugdje u Španiji; pa se narod začarao, te se veseli, da bivol bjesni na crveno pandilo (suknju) ili se divi, da se dva pijevca pusto perušaju . . .

Uz to eto *kanavira* (točibaše), da služi šećer-piće, a to od kralja pa sve redom.

Narod se refeni (služi) šećer-pićem i sladkijem oblizajima, a četa položi oružje ispod barjaka, baš ondje zataknuta u stupac, na prijašnje mjesto . . . Mješnica pocvili, pa eto naroda u kolo . . . Gotovo je dva sata po podne, a narod se okreće sve silovito, kao da ga vjetar nosi . . . . Tambirlinaš zatambirlina, a to je, da kralj ide u svoje dvore. — Kralj ustane sa stolice i s njime se krene sve čeoništvo, ili alfir s barjakom, četnici pod oružjem, ali što je najbolje, prvi *ministar* nosi onu sirnicu kao kraljevo

Digitized by Google

Lica iz „Moreške“.

Digitized by Google

obilježje. Četa stupa veselo k palacu, a ispred čete baš junački pokucuje tambirlinaš.

U četiri sata poslije podne opet dodje kralj na svoje mjesto na gumnu, na Barini, a uza nj su sudci, satnik, ljekari, pa vas dvor i čeoništvo. Mi mu se opeta po običaju poklonimo, a on skladno, da ne rečem milostivo, naredi *kapłaru*, da nas dovede do stočićâ. Narod je igrao kolo ispod mješnica, a *kanavir* naokolo nudio brčnije ljude rujnim žrnovcem. Iza objeda je čeoništvo bilo veselije, te se je moglo podosta saznati o nakanama ministarstva itd.

U ovoj je kumpaniji veoma znamenit *drevni statut*, a napisao ga je godine 1620. Petar Batistić. Pripovijedaju stari Žrnovci, da ga je Batistić samo prepisao, a da ga je davno sastavio neki Antun Radovanović-Sokol.

Mletačka je vlada donekle štovala naše narodne običaje, pa je i priznala prava rečene kumpanije, a osobito kraljev jus, da može suditi za neko odredjeno vrijeme u selu i u okolici. I Austrija je kasnije potvrdila statut, to jest prava kumpanije. Kaže se, da je u staro doba kralj u selu sudio; kad bi nestalo vlade, a on je mogao zapeti osudu do nekoliko odredjenih pjeneza, pa se niko nije mogao da opre toj osudi. Svakako je to bila nekakva provizorna vlada ili narodni sud, kao što su u Boci Kotorskoj kmetovi, dobri ljudi i t. d.

Ovo je bio vas diplomatički razgovor s čeoništvom i s kraljem, a uz to zabuba tambirlin, pa se i kolo razidje, a kralj se opet vrati, kao i prije, u palac, da gosti čeoništvo, vojnike, dvorane i t. d.

U večer se imala otvoriti korta pravde. Narod je iščekivao, da kralj svakome podijeli pravicu, — pa je baš osudjeno svijeta, da isplati neke male glavnice do pet forinta. — Kazao sam, da se na otoku Korčuli slavi Debeli kralj i u selu Pupnatu, a to još bolje, pa i nekoliko puta o mesopustu, — jer je kumpanija u narodnom

Digitized by Google

ruhu, a debeli sudci imaju verige, pa i tamnicu. I u Pupnatu se sudi preko pasta (objeda), pa kogod se naruga toj osudi ili debelomu kralju, odmah ga kraljevi vojnici sputaju u verige.

Još ću mimogred kazati, da se na ovomu otoku slavi sv. Martin ili Mratin dan. Tad se kolenduje, otače se vino i jedu lojenice; — a kolenduje se još poslije Božića, u oči Ivanjadne, u oči Mladjenaca i u oči mladoga ljeta. Tu omladina, osobito podraslići, idu od kuće do kuće, te pjevaju neke korčulanske kolende.

Prijašnji su ljetopisci s ovoga otoka svašta nagadjali o debelom kralju, a osobito je znamenito po narodoslovca pričanje N. Ostojića u djelu „Compendio Storico dell'isola di Curzola" cap. III. Le forme di governo di Curzola.

Taj pisac spominje navode i mnijenja starijih ljetopisaca o običajima i zakonima, koji se udomiše na otoku Korčuli, i tvrdi, da su ti običaji veoma stari.

Korčulani su istom godine 1214. postigli vlastite zakone, pošto su se oslobodili od mletačke porodice Zorci.

Korčulanski su zakoni u drevnom statutu, a taj je statut bio štampan u Mletcima godine 1648. U novije ga je doba izdao u Zagrebu jurista prof. Haněl.

Korčula se držala svoga statuta do godine 1816, a od ove godine vlada na otoku austrijski zakonik.

Evo uz to statuta spomenute kumpanije:

Na tisuću šesto i dvadeset. (Anno 1620.) Zakon kumpanije sela Žrnova. Aviz Od našega kralja i njegovih sudaca sve ove poštene kumpanije (družine). Aviz (oglas) pirvi: Mir, ljubav, respet (štovanje) i posluh; gdi je mir, ondi je sklad. Gdi je ljubav, ondi je uzvišenje. Gdi je respet, ondi je čast i korist svima.

Zakon pirvi. U ovomu skupu koji što fali (sgriješi), da ima biti kastigan oli kondenan (osudjen); toliko kralj,

Digitized by Google

toliko sûci, toliko prokoraturi (punomoćnici), toliko oficali (časnici), koj su u zapovidi, i toliko soldati (vojnici). zakon je ovi: Kralj, ako fali, ima dati vina barilo, sûci pô barila, prokoraturi sić (vjedro), oficali od zapovidi dvi boce, a soldati bocu, i zato naš kralj i sûci mogu voltati (okrenuti) ovu kondenu u svaki kastig brez nê ofendit (uvrijediti) nikvav'ma pri gjudicija (sud, osuda), kako je pravedno.

Zakon drugi. Svaki ofical i soldat ima imat mač i da ga ima nositi, i pomnju imat od njegova oružja. Kralj i dva sûca i dva prokoratura i glumac nimaju nositi oružja, a oni, koji imaju oružje nositi, imati će naredbu od kapitana, kako imaju nositi oruje svitlo i čisto. Koji ne ovsluži, da ima biti kastigan, kako je zakon; ma da ne bi kapitan ovo ovsluži', biti će on kastigan, kako je zakon, i svaki ofical i soldat, i da ima lipo bit obučen u one dneve, kad se sičje volu glava, i lipo iščešljan i obričen, a da ne bi imali kad doma iščešljati se i obričiti se, nek' se nadju na vižiliju (žežin, pôst, t. j. u oči sveca) sveca, ali rano u barbira kraljeva poći, da jih obričiti i češljati, a ako te ne bi oti obričiti i češljati, on ima biti kastigan ali desgradan od onoga titula, toliko, akoj bi doša u skup, da nije očešljan ni obričen, da ima biti kastigan, kako je zakon.

Zakon treći. U dneve svetačne, koliko u jutro, toliko u brime od obida i u brime od večere, kad čuju tambirlin (bubanj), ali oficala, da vičje, u termen (rok) pô ure ima doć u palac (dvor), koj ne dojde, bit će kastigan po zakonu.

Zakon četvirti. Kad izadje bandira (zastava) u svece na dvor, kad se ijdu dizati naša starišina, kad se ijde slušati sveta misa, toliko kad se ijdu diliti časti kraljeve, kako je užanca (običaj) od ovoga sela, da svaki ima kantati izvan onih, koji budu despensani (oprošteni) od

Digitized by Google

Lica iz „Moreške“

Digitized by Google

Lica iz „Moreške“.

Digitized by Google

našega kralja, i da nima nidan ostavati, s nikim se razgovarati se, ni oditi po kućâ, da bi koj poša' brez dopušćenja, ima biti kastigan po zakonu.

Zakon peti. Kad se bude za soprom oli ti vam za tirpezon, koji ne bude kantati, kad se budu častiti čaše kraljeve ali evivati, kad alfir (stjegonoša) zaevîva, za njim svaki ima evivati, kolikogod puti evivo alfir, ima svak za njim, a da bi koj priu alfira zaevivo, ima biti kastigan, a da ne bi sta atento (pozorno slušao) alfir, ima biti on kastigan. A da bi se naša' koj, da ne more kantati ni evivati, da ima koji defet (manu) pri sebi, ali koju nemoć, ima se tužiti kapetanu (vojvodi), a kapetan ima dat part (oznaniti) kralju i sûcima, a oni s velikom asistencom (podvorbom) imaju poslati likara, da ga vizita i vidi, je li pri njemu kojagod nemoć. Ako likar nadje pri njemu nemoć, s velikom asistencom i s velikami likarijami i s velikom regulom ima ga izličiti i birzo što prija more; a da ne bi naša' likar onu nemoć, koju je reka', nego da čini aposta (hotimice) za ne kantati, ima biti kastigan, kako gori rečeno.

Zakon šesti. Kad se bude za soprom kraljevon, kad se budu štiti konti (računi) oli deliberavat incanti (kupovati na dražbi), oli tratati (pretresati) pravda, ali štiti sentencie (osude), nima niko govoriti izvan od onih, komu bude dopušćeno od kralja i od njegovih suditî (podanika); a da bi se naša', da ko što progovori, da ima biti kastigan; a u drugo svako doba more se smijat i sulacat (sigrati se) s jednim i s drugim brez neofendivat jedan drugoga.

Zakon sedmi. Kad se bude za sopron kraljevon, kad se bude Boga moliti, da svaki ima kalati barete (skinuti kapu) ali klobuke i prijati ruke, i moliti Boga, kako je dostojno, a ako bi se koji naša', da ne bi ovo osluži'

Digitized by Google

izvan od onih, koji su u kuhinji, svi mogu biti kastigani po zakonu.

Zakon osmij. U dneve svetačne kojemu bude potriba poćji u grad, ali na drugi posal u grad s pitanjem, biti će mu dopušćeno s pitanjem od zapovidavacâ, i dati će mu termena, koliko ima stati, da bi sta' više, ima biti kastigan. I tako, kad se ijde na bale (plesove), ako bi bila komugod potriba poći doma, s pitanjem biti će mu dopušćeno, ali ne svi jednoga, dali jedan po jedan i brez mača da nima oditi, ali s miron poći doma neintrigavat (pačati se) se s nikim, dali ni seljaninom ni frustirom (inostrancem), dali krejanca (udvornost) svakemu se ima nositi; ako bi se naša', da je komu koji afront (uvredu) učini', da ima biti kastigan po zakonu.

Zakon deveti. A kad bude u dneve svetačne, ima poći jedan sudac i jedan prokoratur i oficál od soldatih i skrivan (pisar) viditi, i isumati (zbrojiti) konte, koliko je vendite (prodaje), i koliko je spenazâ (trošaka), i kad svaki večer za tirpezon ima se proštiti konat, a koliko koj ima dati. A da bi se koj naša', da je koje falo učinjeno u ovomu kontu, da nima činiti skandela (smutnje), ni sušurâ (žamora), nego se tužiti kapitanu, ako bi se našlo falo učinjeno, ima dati kapitan kralju da su konat falili učiniti, a da bi se našlo falo, tote imaju platiti sve, što su falili i biti kastigani, a ako bi bilo nehote, ima poći in fumo (pokvariti račun), a biti kastigani, koj je reka' da je falo učinjeno.

Zakon deseti. Ako bi se naša' koj toliko kralj toliko suci, toliko prokuraturi, koji su u zapovidji u ovomu skupu, da činu koj tradiment (izdajstvo, prevaru) ali šćetu, ali komu što davat, ali štogod iznosit iz ovoga skupa, kralj i suci i prokoraturi, koji su u zapovidi, da imaju biti desgradani od onoga titula i platiti svu šćetu, koja se može aproviti (odrediti) i biti kastigani po zakonu,

Digitized by Google

a ovo koj vidi, da nima činiti sušura, ni u skupu, ni izvan skupa, nego da ima dati na znanje kralju i sucima, a oni s velikom povnjon, je li ovo istina, da imaju viditi, ako bi se provalo (dokazalo), da je istina, imaju učiniti, kako gori rečeno je, ako se ne bi ovo moglo provuti, da ima biti kastigan oni, koji je stavi na glas, jer je nesklad veliki.

Zakon ijedanaesti. Kad budu proklamane advencije (audijencija, saslušanje), koj se ima pravdati i impiatati (zavesti) pravdu, koj ima dva prava svidoka, da se ima prisentati kapitanu i alfiru, da mu dadu oblast, da se može pravdati, ako vidu, da nima razloga, imaju ga poslat sest na svoje misto, a oni, koj ima razlog za prada se, ima ga kapitan poslat u kancilira, da mu čini mandat (dozivnicu), koga i zašto zove, i svidoke ima staviti u mandat, a kancilir ima dati mandat oficalu, da ga da onomu, komu je učinjen; a onda ima naći avokata i informati (obavijestiti) ga, koj uzrok ima učiniti ovu pravdu, a on ima poći sest na svoje misto. A koj ima pravo, dat će mu se pravica; a oni, koj bude imat krivo, dat će mu se kastig. A oni svidoci, da bi se izaminali (ispitali) jedan na jedan način, a drugi inako, imaju biti kastigani obadva svidoka.

k. zakon. A da bi se koj naša', da ne bi kraljeve zapovidi ovsluži' u sakemu artikulu, da bi sušura (žamorio) i iska' skandela, toliko kad smo u skupu, toliko kad smo izvan skupa, ima se način za poslati ga u grad od Korčule i prisentati prid pretura (gradskog sudca), da ga kastiga oni, kako snajdu i bude miritat.

Zakon dvanaesti. A kad se bude sić volu glavu, ko što delibera na inkantu. Ali oni, koj siče volu glavu, ali što ulazi u kumpaniju, kad se večera, pirvo moliti će se Bogu, pak zvati ima škrivan svakoga po imenu, koliko koj ima dati, ima jih vazet kasir. A ko ne bi ima' oni

Digitized by Google

večer, valja da se komoda (nagodi) s kasiron i ako bi se komoda s kasiron, a ove dinare nimaju se pribrajati, nego dat kasiru, koliko je sume, onoliko je vendite u kumpaniji, a ostalih drugih konata dati će mu se konat, koliko tuka (ide) kojega dati; koj može platiti oni večer, neka da kasiru, a koj ne more platiti, dati će mu se termena po svu setemanu (sedmicu) do nedilje; koj ne plati do nedilje, ima biti istiran od onoga skupa i platiti za nj kumpanija.

Zakon trinaesti. Kad komu što zapovidi ofićal od strane kraljeve i od njegovih suditih, ter ne bi hoti' poslušati, ima biti kastigan po zakonu, toliko i ofićal, da ne bi svakemu pravo zapovidio, ima biti on kastigan.

Zakon četirnaesti. U ovomu skupu svaki ima biti zvan, kako mu je ime na svetomu kiršćenju, ali onim imenom od onoga titula, koega ima, i da se nima bestimat (psovati), nego ovslužovati zakon božji i našega kralja i njegovih sudaca, a da bi se koji naša', da ne bi ovo ovsluži', da ima biti kastigan po zakonu.

Zakon petnaesti. Ima biti kralj i suci i prokoraturi svikolici pošteni u ovomu skupu, imaju se priseć, da imaju činiti svakemu pravo.

Zakon šesnaesti. Ovi svaki regulament (naredba) i svaki orden (nalog) i svaka zapovid, koja bude naredjena od kralja i njegovih suditî, ima biti poslušana i respetana i ovslužena, ako koj ne bi ti', a koj ne bi oti': ima biti kastigan, kako gori rečeno.

I. svirha — Ma, ali kad se ovo uputi: ima se kolendat svetu cirkvu: u vižiju (u oči) mladoga lita, pa svakoga po redu po selu.

Al' bi vas i još moli': kad budete u ovomu skupu, da se spomenete jednu lemosinu (milostinju), ali ti van jednu misu za onoga, koj je učini ovij zakon od sela, to jest za Petra Batistića.

Zirnovali 12 Marzo 1620.

Digitized by Google

24. V. 1929

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google